



JĘZYK POLITYKA IDEOLOGIA

TOM II

Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego

**JĘZYK
POLITYKA
IDEOLOGIA**

TOM II

JĘZYK POLITYKA IDEOLOGIA

TOM II

pod redakcją

Urszuli Patockiej-Sigłowej i Marty Noińskiej

Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego
Gdańsk 2023

Recenzenci
dr hab. Bartłomiej Biskup
dr hab. Dorota Chudyk, prof. UR
dr hab. Ewa Nowak-Teter, prof. UMCS

Redaktor Wydawnictwa
Jerzy Toczek

Projekt okładki i stron tytułowych
Filip Sendal

Skład i łamanie
Mariusz Szewczyk

Publikacja sfinansowana ze środków konferencji „Język – Polityka – Ideologia”
(nr 512-I040-KI0H-22)

© Copyright by Uniwersytet Gdański
Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego

ISBN 978-83-8206-542-8 (online)

Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego
ul. Armii Krajowej 119/121, 81-824 Sopot
tel. +48 58 523 11 37, tel. kom. +48 725 991 206
e-mail: wydawnictwo@ug.edu.pl
wydawnictwo.ug.edu.pl

Księgarnia internetowa: wydawnictwo.ug.edu.pl/sklep/

Spis treści

Słowo wstępne | 7

Iwona Pałucka-Czerniak

Przejawy świadomości językowej uczestników debaty sejmowej na temat sytuacji w służbie zdrowia (16.03.2021) | 10

Karolina Kaczmarek

Retoryka „konsultacji narodowych” na Węgrzech.
Językowe narzędzia perswazji politycznej | 26

Kamila Miłkowska-Samul

Ableizm w dyskursie politycznym: o inwektywach odwołujących się do niepełnosprawności w komunikacji w mediach społecznościowych | 42

Dorota Szagun

Choroba psychiczna w dyskursie publicznym jako element gry politycznej | 54

Olga Lesicka

Termin specjalistyczny we współczesnym dyskursie społeczno-politycznym – o zmianach w przedstawianiu znaczeń, ich interpretacji i nowych funkcjach | 69

Danuta Pytel-Pandey

Formy adresatywne w języku współczesnej polityki | 84

Dobrochna Dabert

Intrakomunikacja językowa służb specjalnych PRL.
Przypadek pewnego dokumentu | 99

Замира Дербишева

Историко-лингвистическая трактовка кыргызской власти | 114

Marta Noińska

Opozycja *swój* – *obcy* w przemówieniach Władimira Putina z 21 i 24 lutego 2022 roku | 134

Maciej Prokop

Metafory współczesnego języka polityki | 148

Noty o autorach | 159

Indeks | 162

Słowo wstępne

Mamy w naszej mocy rozpocząć ten świat od nowa.

Thomas Paine

Badania dyskursu politycznego i ideologicznego pozwalają lepiej zrozumieć działania władz, decyzje wyborców oraz sposób formowania się opinii publicznej. Ich interdyscyplinarny charakter wiąże się z potrzebą analizy różnorodnych czynników, takich jak kontekst społeczny i kulturowy, narzędzia językowe czy percepcja i interpretacja języka przez odbiorców. Polityka i ideologia należą do sfery zagadnień niezmiernie ważnych dla współczesnej przestrzeni komunikacyjnej. O rosnącej roli komunikacji politycznej w rozpowszechnianiu poglądów ideologicznych decyduje między innymi znaczny wzrost społecznego oddziaływania technik cyfrowych. Nowoczesne narzędzia komunikowania się, np. media społecznościowe, umożliwiają multiplikowanie tekstów i szybkie rozprzestrzenianie informacji przeznaczonych dla wybranej grupy odbiorców.

Niniejsza monografia, kontynuująca cykl *Język – Polityka – Ideologia*, została poświęcona wybranym aspektom dyskursu politycznego. Zamieszczone w niej teksty pokazują, w jaki sposób propagowane są systemy wartości i przekonania oraz ideologie w różnych kulturach i momentach historycznych.

Tom otwiera tekst Iwony Pałuckiej-Czeriak poświęcony jednej z wielu debat sejmowych na temat sytuacji w polskiej służbie zdrowia. Analiza bogatego materiału źródłowego (wypowiedzi przedstawicieli kilku klubów poselskich) pozwoliła na określenie wzorców zachowań komunikacyjnych charakterystycznych dla prowadzonych w parlamencie sporów politycznych. Tematyka zaprezentowanej debaty została uznana przez Autorkę za społecznie ważną, a sama dyskusja stała się okazją do zmanifestowania świadomości komunikacyjnej uczestników, kreowania przez nich wizerunku osób zaangażowanych społecznie i doświadczających tragedii pandemii.

W kolejnym opracowaniu Karolina Kaczmarek wykazuje, w jaki sposób różne rodzaje perswazji i dostosowane do nich narzędzia językowe znajdowały zastosowanie w konsultacjach narodowych prowadzonych przez polityków obozu rządzącego na Węgrzech w latach 2010–2021. Wypowiedzi zostały przeanalizowane zarówno pod względem cech formalno-językowych, jak i kontekstu społecznego, który wpływał lub też mógł wpłynąć na odbiór komunikatów. Analiza materiału językowego potwierdziła, że język poszczególnych kampanii zmieniał się, niektóre z narzędzi retorycznych powtarzano, inne modyfikowano, aby nie wywoływały one tak dużych społecznych kontrowersji.

Sprawczej mocy języka w komunikacji publicznej za pośrednictwem włoskich mediów społecznościowych poświęcony jest tekst autorstwa Kamili Miłkowskiej-Samuł. Autorka stara się w nim zidentyfikować praktyki dyskursywne o charakterze dyskryminacyjnym – ableistycznym. Na podstawie analizy postów polityków i komentarzy użytkowników serwisu Facebook stara się rozpoznać sposoby odwoływania się do niepełnosprawności w przestrzeni publicznej, prezentuje wypowiedzi wiążące się z wyraźnie negatywnym wartościowaniem osób z niepełnosprawnościami sensorycznymi, fizycznymi oraz psychicznymi.

Z kolei Dorota Szagun stara się zwrócić uwagę czytelników na chorobę psychiczną jako element gry politycznej. W dyskursie publicznym sprofilowanym politycznie temat zdrowia psychicznego pojawia się zarówno jako przedmiot debaty i politycznych decyzji na temat organizacji służby zdrowia, jak i instrument porządkowania przestrzeni społeczno-politycznej. Zdaniem Autorki w dyskursie publicznym dostrzegamy instrumentalne i pogłębiające się wykluczenie społeczne oraz wykorzystywanie etykiety chorego psychicznie do celów politycznych.

Olga Lesicka porusza problem funkcjonowania terminów specjalistycznych w określonym systemie pojęciowym, jakim jest dyskurs społeczno-polityczny. Przeprowadzona przez Autorkę analiza dowodzi, że termin jest nie tylko efektywnym instrumentem komunikacji, ale także narzędziem umożliwiającym kreowanie pożądanego obrazu przeprowadzanych zmian społeczno-ekonomicznych, szczególnie tych, które nie wzbudzają zaufania społecznego. Można stwierdzić, że stanowi on skuteczny instrument wpływu na opinię publiczną, głównie poprzez media.

Tematyce elementów komunikacji językowej regulujących wzajemne stosunki interpersonalne, czyli form adresatywnych, został poświęcony tekst Danuty Pytel-Pandey. Autorka analizuje zwroty używane w języku współczesnej polityki na przykładzie obrad Sejmu RP. Formy adresatywne pozwalają budować pozytywne lub negatywne relacje pomiędzy politykami, a także między politykami a społeczeństwem. Autorka zauważa, że współczesny język polityki używany podczas obrad Sejmu jest bardzo zróżnicowany pod względem stylistycznym. Wykorzystywane formy adresatywne są silnie nacechowane emocjonalnie,

Słowo wstępne

nierzadko łączone są ze słownictwem lekceważącym, a wypowiedzi polityków wskazują na brak poszanowania drugiego człowieka.

Kolejne opracowanie dotyczy komunikacji językowej służb specjalnych PRL. Jego Autorka Dobrochna Dabert przedstawia analizę interpretacyjną tekstu będącego obszerną charakterystyką działań drugiego obiegu wydawniczego w 1985 roku przygotowanego przez funkcjonariuszy Służby Bezpieczeństwa. Dowodzi, że przy analizie źródeł historycznych warto odwołać się do analizy filologicznej, która odkrywa ukryte znaczenia tekstu.

Zamira Derbisheva swoje opracowanie poświęciła władzy kirgiskiej z uwzględnieniem aspektów historycznego, medialnego i językowego. Takie podejście pozwoliło na kompleksowy opis badanego konceptu. Tekst zawiera szczegółową analizę starożytnych tytułów kirgiskich, frazeologizmów oraz przysłów i powiedzeń o władzy. Opisane zostały również percepcja władzy we współczesnym społeczeństwie kirgiskim oraz istotne społecznie aspekty nowoczesnej władzy, takie jak reputacja czy ocena publiczna.

Marta Noińska skoncentrowała się na charakterystycznej dla antagonistycznych dyskursów dychotomii *swój – obcy*. Przedmiotem przeprowadzonej analizy stały się przemówienia Władimira Putina wygłoszone 21 i 24 lutego 2022 roku. Oba wystąpienia są bogate pod względem wykorzystanych środków perswazyjnych – metafor, hiperboli, pytań retorycznych i innych. Opozycja *swój – obcy* została natomiast wykorzystana w celu kreowania wizerunku i demonizacji wroga, który stanowi przeciwieństwo pozytywnego obrazu Federacji Rosyjskiej.

Ostatni tekst, autorstwa Macieja Prokopa, dotyczy metafor współczesnego języka polityki. Jego celem jest ukazanie wpływu metafor na charakter wypowiedzi politycznej, ich oceny przez słuchaczy oraz pełnionych funkcji. Analizie zostały poddane metafory nawiązujące do gier i zabaw, wojny, wędrówki, sportu oraz choroby.

Lektura prezentowanych w monografii tekstów może stać się przyczynkiem do bardziej świadomego, pełnego odbioru rozmów, dyskusji i wypowiedzi polityków, a także dokumentów oraz materiałów medialnych podejmujących istotne dla społeczeństwa tematy.

Urszula Patocka-Sigłowy

Marta Noińska